

Belháborús bizonytalanság-regény

Slobodan Tišma újvidéki író *Bernardijeva soba* – Bernardi szobája – című új regényéhez Maja Solar írt értő és tájékoztató utószót. Slobodan Tišma ez ideig több verseskötetet (*Marinizmi*, 1995; *Vrt kao to*, 1997; *Pjesme* 2007) és egy elbeszéléskötetet adott közre, a kötetnek *Urvidek* a címe, megjelenését követően, 2005-ben beszéltem már erről a könyvről, majd 2009-ben *Quattro stagioni* címen regénye jelent meg, amit olvastam, de nem találtam hozzá kulcsot, mert igazából tájékozatlan vagyok a rockzene világában, nem is beszéltem róla. Az új regény is, mint az elbeszélések, Újvidéken játszódik, korábban Urvidekre, most Đurvidekre kereszelve a várost. Közelebbről a limáni lakótelepen s annak is az egyik emeleti lakásában és a házak közötti parkolóban. Szó esik a regényben a đurvideki művelődési központról meg a rádióról is. A regény hőse Pišta Petrović életének harmincas évei végén, esetleg már a negyvenesek elején járó foglalkozás nélküli fiatalember, aki igencsak járatos nemcsak a rock, hanem a komolyzene, a film és valamennyire az irodalom világában is, bár az irodalmat nem tekinti igazi művészetnek. A politika teljesen idegen tőle, elfordítja a fejét, ha társaságban a politikáról esik szó, s a politikusokat sem becsüli sokra, van is némi tapasztalata a politikusokról, azoknak gyors felemelkedéséről, majd még gyorsabb bukásáról. Baráti körébe volt politikusok is tartoznak. Erős szülői háttere van Pišta Petrovićnak, apja katonatiszt, akit Splitbe vezényelnek, de a fia nem akar vele menni, marad a limáni lakásban. Az anyja már korábban elhagyta a családot, egy dél-szerbiai hippikommunában él választottjával. Egyszer-kétszer ellátogat a Limánra is; arra igyekszik rávenni a fiát, menjen el vele, legyen ő is a kommuna lakója. A katonatiszt apa az ország széthullása után marad

korábbi állomáshelyén, időnként telefonon felhívja a fiát, s rendszeresen pénzt küld neki. Ezzel a családi háttérrel él tehát Pišta Petrović a limáni lakásban, nyitva tartja az ajtót, bárki bejöhet hozzá, be is jönnek sokan, ismerősök és ismeretlenek, ott is laknak, élnek és beszélgetnek, miközben Pišta visszahúzódik az egyik szobába, ahová a nagy művészi értékűnek vélt szobaberendezést költöztette át, meggyőződése szerint Bernardo Bernardi Dalmációból származó neves bútortervező munkáját, de a berendezést fehér vászonnal fedi el, nem abban él, ám híre megy a bútornak, Zágrábból jelentkezik érdeklődő, aki televíziósan adja ki magát, és bútorkereskedelemmel is foglalkozik... Pišta persze nem akarja eladni a szobaberendezést, korábban az iskolában dicsekedett, hogy Bernardi-szobájuk van. Túl magas árat kér érte, de nem hagyja futni az érdeklődőt, többször beszél vele, azután amikor kilakoltatják a lakásból, mert nincs joga ott lakni, hiszen az apja tisztsége utáni katonai lakás nem örökölheto, leköltözteti a teljes berendezést a parkolóba, egy elhagyott Mercedes márkájú autóröncs mellé. Ekkor hívja fel a zágrábi vevőt, de most már nem eladni, hanem odaajándékozni szándékozik a bútort. A vevő meg is érkezik, kiderül, hogy nem Bernardi-tervezte bútor a szobaberendezés, hanem eredeti Ber márkájú svéd bútor, ami iránt a zágrábi vevő szintén érdeklődik, fel is pakolják a tehergépkocsira, de a vevő nem akarja ingyen, Pišta meg nem akar pénzt elfogadni... A civakodásnak az lesz a vége, hogy a zágrábi vevő mégis otthagya a gépkocsiröncsban ötezer márkát, amire a fiú majd csak később akadá rá, gondolatban tiszteleg a zágrábi előtt, minthogy, szerinte, van stílusa, ám amikor bankba viszi az egyik ezrest, kiderül, hogy hamisítvány, ami miatt vizsgálati fogságba kerül, ahonnan végül az anyja tanúskodása szabadítja ki, és ekkor viszi magával a fiát a dél-szerbiai kommunába... Hosszú utazás, majd még hosszabb gyaloglás egy patak mentén a hegyekben, mire a kommunába érnek ők ketten, az anyja és a fia, ahol aztán a szoba közepén lefektetett kereszt áll, amire a fiút anélkül, hogy bármilyen sebet is ejtenének a testén, felfeszítik, minthogy a nyári hónapokban a kommuna abból tartja fenn magát, hogy keresztre feszítésre arra vetődő turistákat fogad...

Itt valahol ér véget a regény. Slobodan Tišma, jó érzékkel, nem kínál fel tanulságot, de igazi regényzárlatot sem, hiszen a regény utolsó fejezete nem más, mint a regény tartalmának összefoglalója a türelmetlen olvasók számára... Eljátszott tehát a regényformával Slobodan Tišma, legalábbis azzal, amit a regényben titokzatossággként, elrejtettségként vélt mindig is felismerni az olvasó. Többszörös szerepe van az ilyen regényzárlatnak. Egyfelől azt mondja, nem kell elolvasni az egész regényt, aki türelmetlen, és a regény végére kíváncsi, az csak az utolsó fejezetet olvassa el, másfelől

pedig azt mondja, hogy a regénynek, ennek a regénynek, de más regényeknek sincs igazán vége. Különösmód, a regény tartalmának összefoglalása a regény végén nem a történet vége, ellenkezőleg, a folytatás bejelentése, valahol tehát folytatódni fog Pišta Petrović története, nem biztos, hogy ott, ahová az anyjával elkerült, a hippik között, hanem talán egy másik helyszínen, amit éppúgy lehet majd Urvideknek, Đurvideknek, esetleg Újvidéknek mondani, ahogyan az eredeti svéd lakberendezést Bernardi szobájának lehetett venni... A bizonytalanság uralja a regény befejezését, s ezt a bizonytalanságot éppen a bizonyosságot hirdető tartalom-összefoglaló jelenti be. Visszahat a regény egész szövegére, s tartalmát a bizonyosságokból áthelyezi a bizonytalanságok világába, ahol egyszerre minden lehetséges és semmi sem lehetséges, minden megtörténhet és semmi sem történhet meg. Bizonytalan, hogy ki tervezte a féltve őrzött szobabútor, bizonytalan, hogy kik élnek Pišta Petrovićyal egy fedél alatt, bizonytalan, hogy mért hagyta el az anya a családot, bizonytalan, hogy mért küld rendszeresen pénzt az apa Splitből a fiúnak, bizonytalan az is, hogy mért költözött a lakásból az autórongsba a regény hőse, de még nagyobb a bizonytalanság az egykori közúti balesetet illetően.

S itt most meg kell állni egy pillanatra. Pišta Petrović az apjától kölcsönzött gépkocsival a nevezetes Adria-parti úton autózott éppen, amikor versengésbe fogott egy Mercedes márkájú gépkocsival, amit egy szőke vagy barna, bizonytalan, lány vezetett, ám az egyik kanyarban a lány áttörte az útkorlátot, és a tengerbe zuhant. Alig tíz percre rá egy ugyanilyen márkájú gépkocsival ugyancsak egy lány ugyanazon a helyen szintén a tengerbe zuhant, és innen kezdődően Pišta Petrović kétségek között élt, meg akarta tudni, ki volt az egyik és ki volt a másik lány, azt is, hogy kettőjük közül ki élte túl a balesetet... Lassan rögeszméjévé vált, hogy az egyik lány Bernardi lánya lehetett, azé a lakberendezés-tervezőé, aki után Pišta Petrović hiába kutat. Közben álmokat lát, azt is megtudja a zágrábi vevőtől, hogy Bernardinak nem volt lánya, de ez nem osztja el a kételyeit, sőt amikor végre kézbe veszi és felnyitja az autórongsban talált dobozt, s benne a zágrábi vevő által oda rejtett hamisított pénzre lel, mellette egy apró jegyzetfüzetet is talál, felnyitja rajta a zárat, de a jegyzetfüzet lapjai üresek, ő viszont álmot lát, azt olvassa el a füzetben, hogy a balesetet szenvedett lány kiúszott a partra, majd pedig az autó roncsát Đurvidekre szállíttatta, és a Pišta Petrović lakása előtti parkolón hagyta... Ebbe az autórongsba költözött át a lakásból Pišta, így csökkentette minimálisra az életterét és az igényeit is. Mindez persze csak emelte a regény bizonytalanság-hányadosát, voltaképpen a bizonytalanságot emelve mind a regény tartalmának, mind pedig formájának meghatározó szintjére.

Bizonytalanság-regénynek mondható tehát Slobodan Tišma *Bernardi szobája* című regénye. Azt az egy idő óta sokszor emlegetett és sokfelől származtatott gondolatot és mondást erősítette meg, miszerint minden bizonytalan, csak a halál biztos. Slobodan Tišma regénye ezt a már-már közhellyé koptatott gondolatot formálta meg meggyőzően és összhangban a regény formájával. Többszintűre rétegezte a regény szövegét. Egyfelől az utóbbi évek történései ismerhetők fel a párbeszédnek, a külső történések szövegnyomaiban, másfelől erősen jelen van itt a művészetek, leginkább a zene világa, abban is, ahogyan a regény szövegének elrendezésében a motívumok szinte ritmikusan térnek vissza, de hangsúlyos szerepet kap a regény anyagának elrendezésében a történetmondás is. Slobodan Tišma láthatóan a történetre összpontosított, történeteket, történetek részleteit meg töredékeit adta elő, ám sohasem a folyamatos elbeszélés módján, ezért aztán nehéz a regény olvasása során megkülönböztetni a valós történéseket az álmoktól, a valós lépéseket a képzeltektől. Slobodan Tišma ennyiben a posztmodern utáni, más szóval a szövegirodalmi törekvések utáni helyzetét érvényesítette a narrációnak, hiszen ha történetmondása nem is állt össze folyamatos elbeszéléssé, nem is ez lehetett a szándéka, a történet mégis a szöveg előterébe került. Másként talán a bizonytalanságot nem is lehetne megfogalmazni. Ám ha a *Bernardi szobája* bizonytalanság-regénynek mondható, éppígy mondható közérzet-regénynek is, hiszen a regény első személyben megszólaló hőse nem az életrajzát, nem az életrajzának egy-egy fejezetét adta elő, hanem a világban való tájékozódásának és elvesztettségének belső történéseit álmok és képzeletek, érzések és látomások formájában. Egy belháborútól megviselt nemzedék közérzete érhető tetten Slobodan Tišma regényében (Kulturni centar Novog Sada, 2011).